Taanis käivad vaimupuudega noored keskkoolis. Mis seal toimub?

Kuidas näeb välja kallihinnaline delfiiniteraapia seanss?

Vanemad peaksid aitama ka iseend, mitte üksnes puudega last

Uuel aastal kasvab puudega lapse toetus. Mis on m

Viimsi Raamatukogu
A006825

OKTOOBER 2019

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!
Nr 81

Heiko Kruusi

Poiss, kes istus väiksena tundide kaupa mustasõstra-põõsas

Toetuste kasv tekitab pingeid

Uuel aastal suurendatakse lõpuks ometi märkimisväärselt puudega lapse toetusi. Sügava puude toetus hakkab olema 241 eurot kuus (senise 80 euro asemel), raske puude toetus 161 eurot kuus (senise 80 euro asemel) ja keskmise puude toetus 138 eurot kuus (senise 69 euro asemel).

Nii otsustas eelmine riigikogu koosseis, millest kaks kolmandikku oli toetuste kasvu poolt ja kolmandik vastu. Ka sotsiaalministeerium polnud toetuste suurendamisest vaimustuses, vaid põhjendas, et selleks kuluva enam kui 10 miljoni euroga võinuks pigem pakkuda peredele rohkem teenuseid. Vastaste põhiline hirm oli, et kui isegi keskmise puude vormistamine lapsele suurendab pere eelarvet poolteistsada eurot kuus, hakkavad vanemad väga kergekäeliselt seda võimalust kasutama. Ja perearstid, võib-olla ka sotsiaaltöötajad, seda soovitama, eeskätt kehval järjel peredele. Selle üle, et mahuka hooldusega sügava puudega laste toetus suureneks, ei vaielnud tegelikult eriti keegi.

Riigikogu enamiku soov sai aga seaduseks ja see on igatahes suur võit väga paljudele peredele. Samas on selge, et just toetuste kasvu pärast on sotsiaalkindlustusamet otsustavalt karmistanud puuete „väljakirjutamist". Nagu ikka suurte muudatustega pole uued rutiinid veatud ja rataste vahele kipub jääma ka neid, kelle puue on siiski ilmselge. Nii et muret, segadust ja vaidlemisi jagub paljudele. Järgmises ajakirjas uurime täpsemalt, kellele siis puue on ette nähtud, kellele mitte ja milliseid momente täpselt selle üle otsustamisel aluseks võetakse.

Tiina Kangro
peatoimetaja

KOV-idel on nüüd kogu info olemas

Nüüdsest saadab sotsiaalkindlustusamet kõikidele omavalitsustele kaks korda aastas värsket statistikat nende piirkonnas elavate puudega inimeste, eakate, suurperede ja vanemahüvitise saajate kohta.

Omavalitsused saavad täpse info, kui palju mis vanuses puudega inimesi nende linnades-valdades elab, milliste puudeliikidega on tegemist, kui paljud neist saavad pensione-toetusi, kui paljud kasutavad rehabilitatsiooniteenuseid.

Selle info valguses saavad omavalitsuste juhid ja sotsiaaltöötajad hinnata, kas neil on kontakt kõikidega, kes võiksid vajada omavalitsuse pakutavaid sotsiaalteenuseid või muud asjakohast abi. Sotsiaalkindlustusameti lootus ongi, et vastav info on omavalitsustele abiks sotsiaalteenuste planeerimisel, aitab prognoosida toetuste mahtu ning annab ülevaate sellest, milliseid teenuseid tuleks piirkonnas arendada.

Kui varem arvas riik, et omavalitsused ongi need, kes täpselt teavad oma elanikke ja nende vajadusi, siis vaikselt hakkas selguma, et just infopuudus on olnud see, mis omavalitsuste sõnul on takistanud neil oma inimestele vajalikke teenuseid pakkumast. Nüüd on see takistus seljatatud.

Näiteks saab Tõrva vald teada, et nende territooriumil elab 59 puudega last, 472 puudega tööealist ja 793 puudega eakat. Vaid iga kolmekümnes neist on tänavu saanud riigilt mõnd rehabilitatsiooniteenust. Eakatest on 349 inimesel liikumispuue ja 310-l liitpuue. Nägemispuudega eakaid elab vallas kuus ja kuulmispuudega eakaid kaks. Tööealistest on aga ligi kolmandikul puude põhjuseks psüühikahäire, neist 59-l on tegemist raske, üheksal sügava puudega. Liitpuudega lapsi elab vallas 12, seitsmel lapsel on liikumispuue, kahel vaimupuue ja 11 normintellektiga lapsel raske või keskmine psüühikahäire.

Kõik need arvud on isikuandmete kaitseks anonüümsed. Samas ei saa ükski omavalitsus nüüd enam öelda, et neil üht- või teistmoodi erivajadustega inimesi ei olegi ning seetõttu pole ka teenuseid. Nüüd tuleb lihtsalt konkreetsed inimesed statistiliste andmetega kokku viia ning huvi tunda, kuidas nad elavad ja millega vald saaks neile abiks olla.

Puutepunktide toimetus

PUUTEPUNKTID

Ilmub alates oktoobrist 2011
Väljaandja MTÜ Puutepunktid
Registrikood 80334985
A/a EE452200221053907379
E-post info@puutepunkt.ee
Tellimine www.puutepunkt.ee

© OÜ Haridusmeedia 2019

Peatoimetaja Tiina Kangro
Toimetaja Anne Lill
Kujundaja Heiko Kruusi
Keeletoimetaja Kaja Randam
Trükiarv 8900

Viimsi Raamatukogu

Hooldajad teevad kõik, et kaitsta oma lähedasi.

Me teeme kõik, et kaitsta hooldatavate nahka.

Tundlik nahk on pidanud elu jooksul väga palju läbi elama, kõik see jätab nahale oma jälje. Vananedes muutub nahk õhemaks, tundlikumaks, kuivemaks ning selle elastsus väheneb. Uute naharakkude tootmine muutub aeglasemaks ja naha taastumine võtab rohkem aega. Nahk vajab rahustamist, kaitsmist ja hoolt. On teada, et pidamatustoodete alla jääv nahk on ärritustele vastuvõtvam võrreldes teiste nahapiirkondadega.

Kuni 50% pidamatusega inimestest kogeb dermatiiti, mis on põhjustatud pidevast naha kokkupuutest niiskusega. Liigniiskus suurendab naha pinna läbilaskevõimet, seega suureneb ka ärritajate võime läbida nahka. See omakorda suurendab põletike ohtu.

Lähedase hooldajale on oluline teada, et ta tagab lisaks mähkme vahetusele ka kvaliteetse hoolduse. Selleks on TENA loonud unikaalse lähenemise naha tervisele – 3-sammu hooldusrutiin. Ennetades nahaärritusi, saab säästa nii raha kui aega.

SAMM 1 Hoia kuiv

TENA ProSkin õhku läbilaskvad mähkmed on kiire imavusega ja lukustavad vedeliku mähkmesse, et hoida niiskus nahast eemal.

SAMM 2 Puhasta

TENA nahapuhastusvahendid on mõeldud mähkmealuse naha igapäevaseks puhastamiseks. Tooted ei kuivata nahka, aitavad hoida naha loomulikku pH-taset ja ei vaja mahapesemist.

SAMM 3 Kaitse

Tundlik ja vananev nahk vajab väliste ärritajate eest täiendavat kaitset, eriti mähkmealuses nahapiirkonnas. TENA kaitsekreemi kasutatakse nahaärrituste ennetamiseks, tsinkkreemi aga siis, kui nahk on punetav või ärritunud.

TENA

Elu võib mõjutada sinu lähedase nahka

Aga selle eest hoolitsemine võib olla väga lihtne

UUS pakend

Kas teadsite, et terve naha säilimiseks on kõige olulisem vältida naha pidevat kokkupuudet niiskusega?

Õhku läbilaskvates mähkmetes TENA ProSkin Slip on FeelDry Advanced™ sisselaskekiht, et tagada naha vastas kuiv mähkmepind. Kuivus, pehmus ja lekkekindlus pakuvad kolmekordset kaitset, et tagada nahale loomulik keskkond.

TENA. PAREM HOOLDUS ON PAREM KÕIGI JAOKS.

Loe lisaks www.tena.ee

Aita kõigepealt ise suudad olla abiks

Elu ei pea puudega lapse pärast seisma jääma

Hanna Kuldsaar-Sarv on üheksa-aastase autismispektri häirega Risto ema. Oma kogemusest usub ta vankumatult, et pärast puudega lapse vanemaks saamist tuleb emal-isal esimeses järjekorras tegeleda ka iseendaga. Kui vanem pole ise vaimselt tasakaalus ega ole suutnud juhtunuga rahu teha, pole temast lapse aitajat.

Kindlasti peaksid lapse vanemad ka omavahel hoolduskoormust jagama, sest tavalapse kasvatamisega võrreldes on igapäevase koormuse maht palju suurem. Ja ei ole ju normaalne, kui see jääb vaid ühe vanema kanda. Vanematel tuleb ilmtingimata lahendus leida, ka siis, kui kooselu on lagunenud ning lapse vanematel on juba uus pere. Nagu paraku on läinud Hannagi elus.

Hanna kolmas soovitus puudega laste vanematele on suhelda saatu-

Heiko Kruusi

Kohtume Risto ja Hannaga ühel sügisvärvidest kirkal päeval Pärnu rannapiirkonnas pere kodumaja ees täpselt kell kaks. Risto koolipäev Pärnu toimetulekukoolis on selleks ajaks läbi ja ema on jõudnud ta autoga linna teisest otsast koju tuua. Külalisi nähes valgub Risto nägu laia naeru täis. Ilmselgelt on tegu seltsiva poisiga. Peagi saabub koju ka Hanna abikaasa Meelis.

Risto lippab kärmelt teisele korrusele oma tuppa. Hanna ütleb, et tavaliselt tahabki poiss pärast koolist tulekut pisut omaette olla. Tihedat õppimist ja siginat-saginat täis koolipäev väsitab teda korralikult ning kuna suur osa päevast ootab veel ees, kulub puhkehetk ära.

Selle vastu aga, et Puutepunktide fotograaf Heiko Kruusi talle paari vahva pildi tegemiseks järele läheb, pole Ristol vähimatki. Vastupidi, selgub, et neil kahel mehel on suur ja tähtis ühisosa – nad mõlemad on läbi ja lõhki loodusinimesed, Heiko ülikooliharidusega bioloog ja Risto esialgu veel lihtsalt suur loodushuviline. Nii et jututeemat neil kahel jagub.

Pildi järgi tunneb Risto kõiki Eesti metsade elukaid, aga ka sõralisi, kiskjaid ja roomajaid, kes elavad kaugetel maadel, vihmametsas ja kõrbes. Hanna sõnul peab poiss väga lugu ka matkamisest. Loomaparkides ja -aedades võiks ta kas või iga päev käia ning vähemalt kord nädalas külastab ta kodu lähedal asuvat Pernova loodusmaja, kus osaleb mõnes lasteprogrammis, filmiseansil või uudistab uut näitust.

sekaaslastega. Internet on küll infot pilgeni täis, aga kui mõne abivahendi, teraapia või teenuse kohta jagab selgitusi keegi, kes on seda oma lapsega proovinud, on asjal hoopis teine sisu. Juba hoolekandesüsteem ise on Eestis nii keeruline ja bürokraatlik, et algajal puudega lapse vanemal annab sellest läbi närida. Kindlasti on kergem leida tutvusringkonnast või mõnest ühingust keegi kogenum, kes juba asju teab ja oskab süsteemi uustulnukale üksipulgi lahti seletada.

Autistliku lapse kasvatamine on Hanna sõnul kahtlemata keeruline ja alailma väga pingeline. Aga ta usub siiralt, ja seda näitab ka ta kogemus, et elu ei pea teistmoodi lapse pärast seisma jääma. Ega jäägi – kui selle nimel sihikindlalt tegutseda.

Siin on Hanna ja Risto lugu. Lugege ja otsustage, kas tunnete selles ka enda ära. ***Puutepunktide toimetus***

Risto lähedased püüavad võtta teda kui tavalist last, kellele pakutakse arenemisvõimalusi, arusaadavaid piire ja nende sees turvalisust. Me kõik oleme natuke erinevad ja ka Risto jääb teistest erinevaks kogu eluks. Heiko Kruusi

Ühtegi huviringi pole teda siiski vastu võetud, sest seal ei osata puudega lastega midagi peale hakata.

Laps nagu laps ikka

Risto sündis 23. augustil 2010. Apgari skaala järgi sai beebi maksimumilähedase sünnihinde ning muretsemiseks vanematel põhjust polnud. Laps kasvas ja kosus, tõusis ühel päeval istuma ning astus umbes aastaselt esimesed iseseisvad sammud.

Tagantjärele ütleb Hanna, et tõsi, Risto kippus esimestel eluaastatel ehk liiga sageli ohjeldamatult karjuma ja magas öösiti halvasti. Ka põdes ta sageli kõrvapõletikke. Ei osanud aga pere nendest märkidest midagi hullu karta.

Kui Risto aga veel kaheaastasenagi ei rääkinud, hakkas elukaaslase ema Hannalt tasapisi küsima, kas lugu on ikka õige. Hannat ennast ei häirinud aga ka poja kõne hilinemine, sest eks on ennegi nähtud kaheseid, kes veel ei räägi. Ka ei osanud ta midagi välja lugeda sellest, et põnn võis istuda tundide kaupa mustasõstrapõõsas ja sõstralehti noppida. Hanna pole kunagi olnud selline ema, kes näpuga raamatust järge ajab, mis nädalal või kuul peab laps üht, teist ja kolmandat oskama

> “Tavaliselt tahabki laps pärast koolist tulekut pisut omaette olla.

või mitu hammast tal mis kuupäevaks suus peab olema.

Hanna ise on pärit suurest perest ning lapsepõlvekodust on ta saanud kaasa teadmise, et inimesed ongi erinevad – üks areneb kiiremini, teine aeglasemalt, ning igaühel on mingi omapära.

Kolimine tõi selguse

„Mina sündisin pere seitsmendana, mul on kaheksa venda ja kolm õde. Kõik me oleme väga erinevad, töötame nüüdki erinevates ametites, meil on erinevad huvid, aga kõik saame ilusti hakkama,“ räägib Hanna. Ta ütleb, et nii võttis ta Risto kisahooge paratamatusena: kui laps röögib, siis lohutame ja saame hakkama, ei hakka kohe õudusmõtteid mõtle-

ma ja arstide juurde jooksma. Kui tal on vaja istuda sõstrapõõsas, siis ju tal on vaja seal neid lehti lugeda!

„Lasterikkas peres ei ole vanematel mahti igale võsukesele nii palju tähelepanu pühendada kui ühe või kahe lapsega peres. Teisest küljest on suures peres laste arengu võimas tagant-tõukaja pidev võistlus: kui sa ikka küllalt kindlalt jalul ei püsi, siis lihtsalt jääd teistest maha, jääd mõnest mängust välja või ei saa mõnele põnevale retkele kaasa. Üksikul lapsel kahtlemata sellist edenemise sundi pole," arutleb Hanna.

Ta räägib, et kui Risto oli mõned kuud üle kahe saanud, vahetas pere elukohta ning sattus juhtumisi elama oma perearsti kõrvalmajja. Tohtrile hakkas üle aia Risto tegemisi jälgides siiski silma, et laps karjub tavatult palju ja ta käitumine on kuidagi erinev. Ta soovitas vanematel viia poiss kõrvauuringutele. Võib-olla peitub ka kõne hilinemise põhjus selles, et poiss ei kuule korralikult.

Tartu kõrvakliinikus tehtud kuulmisuuringu tulemused näitasid aga, et kuulmine on korras. Lisaks tehti poisile Tartus aju- ja uneuuringud ning teda uuris põhjalikult neuroloog. Tohtritele sai asi selgeks: Ristole pandi kahe ja poole aasta vanuses välja autismi diagnoos. Talle vormistati raske puue.

Esimene ehmatus oli suur

Hanna tunnistab, et see aeg oli ta enda jaoks erakordselt raske. „Arsti juures pisteti mulle pihku infoleht autismist, aga ega ma pärast selle läbilugemist palju targem ei olnud. Ma ei olnud isegi sõna „autism" kuulnud enne, kui Risto diagnoosi sai. Muidugi oli arst diagnoosi teatavaks tehes valmis mu küsimustele vastama, aga kui ikkagi asjast mitte midagi ei tea, siis ei oska küsidagi muud, kui et mis mu lapsest nüüd saab. Sellele küsimusele aga ei tea vastust ka arst," kirjeldab Hanna.

„Ka internetiotsingud ei toonud kuigi palju selgust. Sealt võib leida autismi kohta tohutult infot, aga seda, mis just minu last võiks puudutada või mis teda ja mind aitaks, on võimatu välja sõeluda. Mina jäin esialgu täiesti hätta," meenutab Hanna esimesi kuid pärast poja diagnoosi saamist.

> “Kui ikkagi asjast midagi ei tea, siis ei oska midagi küsidagi.

„Teine keerukus on sotsiaalsüsteem," jätkab ta. „Tavaline, terve ja toimetulev inimene ei arutle ju ilmselt kunagi selle üle, mis on sotsiaalkindlustus, mis sotsiaalhoolekanne, mis rehabilitatsioon jne. Aga siis ühest päevast on see kõik elu osa. Ja kust peaks teadma, mis abi või teenust ja missuguse dokumentide paketiga peaks minema küsima sotsiaalkindlustusametist, linna sotsiaalosakonnast, haigekassast, Rajaleidjast või mujalt? Ja kõik ametnikud, kelleni lõpuks välja jõuad, ütlevad kui ühest suust: oi, meil on ju kogu info kodulehel olemas! Aga kust vastne puudega lapse vanem teab nende hulgaliste organisatsioonide, ametite ja ühingute nimesid, kelle kodulehti netis taga ajama asuda! Pealegi muutuvad seadused ja korrad üsna kiirelt, nagu elu on näidanud. Võimatu oleks ju neid kogu aeg üha uuesti läbi kammida."

Sõbranna aitas ree peale

Hanna ütleb, et tema olukord lahenes tänu sellele, et tal juhtus olema sõbranna, kes parasjagu õppis ülikoolis sotsiaaltööd. Too tuligi appi ja näitas näpuga kõik ette: sul on need ja need võimalused, üht pead taotlema siit ja teist-kolmandat sealt, nii ja naa. See oli Hannale hea algus. Aga järgmiseks avastas ta, ka teadasaamine on vaid pool võitu, sest selleks, et abisüsteemi lapse heaks maksimaalselt kasutada, tuleb iga ettenähtud abi või teenus süsteemist välja kangutada.

„Kuigi need asjad on justkui lapsele ette nähtud, peab iga vajadust iga kord uuesti tõestama, iga asja muudkui taotlema, pakkuma ei tule keegi midagi. Ja siit tulebki minu järgmine tõdemus, et väga suureks abiks on, kui vanema seljataga on piisavalt lai suhete võrgustik ehk kõikvõimalikud inimesed, kellega neil teemadel rääkida ja nõu pidada," tunnistab Hanna.

Üks asi on poolehoidvad sugulased-tuttavad, aga samas on Hanna sõnul väga oluline suhelda sarnases olukorras olevate inimestega, õppida tundma teiste kogemusi. Ka nüüd, mil ta peab end juba üsna kogenud puudega lapse vanemaks, tunneb ta, kui palju see kaasa aitab. „Laps ju kasvab, probleemid muutuvad, tekivad uued abivõimalused, nii et alati on põhjust teiste emade-isadega nõu pidada. Samas lubab mu enda kogemuste pagas nüüd ka teistele abiks olla."

Rahu, ainult rahu!

„Eks esialgu teevad paljud vanemad ka selle vea, et hakkavad lapsele kõikvõimalikke teraapiaid kokku ahmima. Umbes nii, et mida rohkem, seda uhkem. Aga tasapisi tekib arusaamine, mida laps tõesti vajab ja mis teda edasi aitab. Väga oluline on ka terapeudi klapp lapsega. Kui seda mingil põhjusel ei teki, pole tunnis käimisest kasu," kirjeldab Hanna oma kogemust.

Praegu saab Risto koolis toimetulekuõppele lisaks rehabilitatsiooniplaani põhjal füsioteraapiat, tegevusteraapiat ja logopeedi teenust. „Kui ma talle oma kuludega nädalas veel paar teraapiat või treeningtundi lisaks võtan, siis sellest tegelikult piisab. Lapsel on vaja aega ka lihtsalt laps olla ja kasvada. Mängida, õues olla ja maailma tundma õppida," kõneleb Hanna.

Ta loetleb, et aastate jooksul on Risto saanud mitut loovteraapiat – muusikat ja maalimist. Ta on käinud ratsutamas ja möödunud aastal joogatrennis. Suvel sai viimaks teoks ka pikalt plaanitud delfiiniteraapia. Sellest sügisest läheb poiss

maadlustrenni, seal on rühmas veel teinegi autistlik laps ja treener oli igati nõus Risto oma käe alla harjutama võtma.

Hanna sõnul on nende perele väga suureks abiks see, et Pärnu linn võimaldab Ristole vajaduse järgi 40–60 tundi tugiisikuteenust kuus. Põhiliselt käibki poiss trennis ja ka loodusmajas tugiisiku saatel.

Ristol on ülihead suhted nii oma isaga kui ka ema abikaasaga. Pere arvates poiss üksnes võidab sellest, et elab kordamööda isa ja ema peres. Heiko Kruusi

Saame üksteist aidata

Mõned aastad tagasi käivitas Hanna puudega laste vanemate Facebooki grupi* just selleks, et vanematel oleks koht, kus kogemusi jagada ja arutleda. Mõni kord aastas saadakse ka päriselt kokku, aga Hanna sõnul käib kohtumistel üsna vähe rahvast. Ju on igal perel ja vanemal oma meetod, kuidas hakkama saada.

„Mind tegelikult hämmastab, kui vähe siiski teavad puudega laste vanemad teraapiatest, mida saaks lisaks riiklikule rehabilitatsioonile lapsele lisaks võtta. Ja ka võimalustest, kust nende lisatundide jaoks toetust küsida," lausub Hanna. „Eks me siis püüamegi ühisel jõul ja Facebooki gruppi kaasatud spetsialistide abiga seda tühikut täita."

Teine suur vastastikuse abistamise valdkond on kõikvõimalike taotlusvormide täitmine ja abipalvete kirjutamine näiteks fondidele, linnavalitsusele või mõnele sponsorile. „Olen ise alati valmis oma kirjade koopiaid, mis tihtipeale suure vaeva ja mõne hea võõrkeeleoskusega tuttava abiga valmis kirjutatud, teistele jagama, et nood saaksid kirjad kergema vaevaga tehtud," räägib Hanna.

Ta ütleb, et on ka ise saanud grupist kasulikke soovitusi. Kuna Risto ööuni on siiani katkendlik ja häiritud, otsustas pere soetada poisile rahulikku und soodustava raskusteki. Teistelt emadelt sai Hanna hulga kasulikke vihjeid, kus on tekkide valik suurem, kus hind parem. Viimaks toodi poisi jaoks õige, seitsmekilone raskuspallikestega täidetud tekk koguni Rootsist. „Nüüd küsitakse minu käest kogu aeg, kas tekk ikka aitab. No ei tea ju veel, see on meil alles nii uus asi. Vaatame mõne kuu pärast," ütleb Hanna naerdes.

Hingerahu on kõige alus

Eelmisel aastal asus Hanna õppima kogemusnõustajaks Tallinnas tegutsevas mittetulundusühingus Kogemuse Jõud. Töö ja puudega lapse kasvatamise kõrvalt on õppimine tema sõnul päris tõsine pingutus. Seda ajalises mõttes ja veel enamgi emotsionaalselt. Sest kogemusnõustajaks saades tuleb ka endaga juhtunu uuesti risti-põiki läbi analüüsida, et selles viimse kui pisiasjani selgusele jõuda. Muidu pole endast teiste aitajat. Üsna keeruline on end uuesti lahti lammutada ja läbi lapata seiku ja sündmusi, mille kohta tahaks uskuda, et see kõik on nüüd juba jäänud minevikku ning sellest on üle saadud.

Hanna tunnistab, et kui ta õppima minnes oli kindel, et ta kogemusnõustaja tööd siiski kunagi tegema ei hakka ning võtab õppimist kui võimalust ise areneda ja oma last paremini aidata, siis nüüd, esimese praktika läbimise eel, ta enam nii ei arva. „Kogemusnõustamine on vabatahtlik töö ning palka selle eest ei maksta. Aga emotsioon, mille nõustaja oma töö eest vastu saab, on võimas," kinnitab Hanna.

Lühinõuandena teistele puudega laste vanematele kordab Hanna aga uuesti, et kõigepealt tuleb tegeleda iseendaga. „Kõlab ootamatult, aga see on kõige tähtsam. Kui oled ise rahu ja tasakaalu leidnud, kulgeb edasine ka lapse parimates huvides juba samm-sammult. Kõige suurem viga ongi see, et vanem viskub ülepeakaela last päästma, aga kui ta on rabe, kibestunud või süüdistab juhtunus iseennast, võib lapse päästmisest kujuneda tulemusteta rahmeldamine," räägib ta. „Ainult sisemise kindluse leidnud vanem suudab lapsele piisavat tuge pakkuda. Ja veel: väärtustada tasub seda, mis sul olemas on. Mitte takerduda sellesse, millest oled ilma jäänud." *Anne Lill*

* Hanna asutatud grupp on kinnine ja mõeldud eeskätt Pärnu piirkonna puudega laste pereliikmetele. Grupiga liitumiseks tuleks võtta Facebookis ühendust Hanna Kuldsaar-Sarvega.

Võtame rahulikult ja saame kõigega hakkama

Hanna pidi olude sunnil tööle minema juba siis, kui poeg polnud veel kaheaastanegi. Autismi diagnoos tuli alles mõni aeg pärast seda.

Kuni poiss lasteaiakohta ootas, proovis Hanna viia teda hoiule tasulistesse erapäevahoidudesse. Enamik neist katsetamistest ebaõnnestus, sest mitterääkiva ja alailma raevukalt kisava lapsega ei saadud hakkama. Paljud vähemalt proovisid, aga ühes asutuses öeldi Hannale ka otse, et seal selliste lastega ei tegeleta.

Nelja-aastaselt sai Risto Mai lasteaia erivajadustega laste rühma. Ja kuigi Risto oli rühmas ainuke autist, teised olid nägemispuudega lapsed, tuldi seal temaga kenasti toime ja poiss kohanes vaevata. Mis peamine, ka ta kõne hakkas sealsete tugispetsialistide abiga tasapisi arenema. Kooliikka jõudes suutis Risto juba lühemate lausetega kõneleda.

Praegu õpib Risto toimetulekuõppe 3. klassis. Talle meeldib koolis käia ja õppimisega saab ta hästi hakkama. Hiljuti kiitis õpetaja, et poiss lugevat koguni liiga soravalt ja nüüd tuleb hakata rohkem tähelepanu pöörama loetava väljendusrikkamale esitusele.

Vastusteta küsimusi jagub

Hanna abikaasa Meelis, kes Ristoga pereringis palju tegeleb, kiidab toimetulekukooli selle eest, et seal pööratakse palju tähelepanu igapäevaeluks tarvilike oskuste õpetamisele. Nii talle kui ka Hannale teeb aga muret, et poisi hästi edenenud kõne on viimase aasta jooksul teinud vähikäiku.

„Veel aasta tagasi jutustas ta meile muinasjutte ja võis vestelda ükskõik mis teemal. Ta on tegelikult andekas poiss ja tal on oma ea kohta suured teadmised. Nüüd on aga sageli nii, et ta tuleb koolist, mina ütlen talle: „Tere, Risto!“ Tema kajab mulle vastu: „Tere, Risto!“ Või siis küsin: „Mida te täna õppisite, kas matemaatikat?“ Saan vastuseks: „Matemaatikat!“ Küsin üle: „Aga äkki hoopis eesti keelt?“ „Jah, eesti keelt!“ Nii et paraku on meil praegu kajakõne periood. Ka kasutab ta nüüd valdavalt kolmesõnalisi lauseid ning võib neid lõpmatuseni korrata,“ muretseb Meelis tõrke tekkimise pärast Risto kõne arengus, millega nad paraku Hannaga midagi peale hakata ei oska.

Võib-olla möödub madalseis mõne aja pärast iseenesest, loodavad nad. Aga ehk oleks lapsele toeks mõni kõneravispetsialist, kel on rohkem praktikat autistidega. Sellist spetsialisti pole ei kool ega nad ise aga Pärnust siiani leidnud.

> „Teine suur probleem, mis muret teeb, on Risto komme uitama minna.

Kogu aeg vaateväljas

Suhtlemises on aga Risto viimasel paaril aastal edusamme teinud. Tuttavate inimestega on ta alati probleemideta seltsinud ning Hanna tihe läbikäimine õdede-vendadega ja nende lastega on selleks ka sagedasi võimalusi pakkunud.

„Veel kolm aastat tagasi oli Ristoga pea et võimatu avalikku kohta, näiteks kohvikussegi minna,“ meenutab Hanna. „Ta võis seal sõna otseses mõttes tund otsa röökida, nii et mul ei jäänud lõpuks muud üle, kui laps kaenlasse võtta ja teiste inimeste rahu huvides uksest välja astuda. Nüüd ta uusi kohti ega võõraid enam ei pelga. Me saame temaga käia muuseumides, üritustel, igal pool juba tegelikult. Kuigi kisahood kimbutavad aeg-ajalt ka nüüd. Poes näiteks, kui ta oma tahtmist ei saa,“ räägib Hanna.

Teine suur probleem, mis perele muret teeb, on Risto komme uitama minna. Hanna sõnul maksab poeskäigul poisil kas või sekundiks käest lahti lasta, kui ta on juba silmist kadunud. Samamoodi võib ta kogemata lahti unustatud uksest välja minna ja mingi uitmõtte ajel suvalises suunas astuma hakata.

Asendamatu põnniradar

„Õnneks on meil taoliste olukordade jaoks suurepärane abivahend – põnniradar,“ räägivad Hanna ja Meelis. „See on laste nutikell, milles oleva rakenduse abil saab ülitäpselt lapse asukoha positsioneerida. Me näeme igal ajahetkel, kus ta asub, kas ta liigub või seisab jms. Kui Risto juhtub kaotsi minema, saame talle helistada ja „kell“ võtab ise kõne vastu, nii et laps kuuleb meie häält.“

Hanna ja Meelis räägivad, et põnniradaril on oma telefoninumber ja sellega saaks Risto ka ise kindlatele numbritele helistada, aga nad ei ole teda helistama õpetanud, sest siis lõpeks asi ilmselt sellega, et ta helistakski neile vahetpidamata. Et mobiilsideteenuse pakkujatel selline puudega laste jaoks hädavajalik lahendus pakkuda on, teeb neile aga väga suurt rõõmu.

„Põnniradar ongi praegu ainuke Risto kasutuses olev nutiseade.

> „Ühes olen kindel: meie selja taha ta elu lõpuni elama ei jää.

Muid nutividinaid me talle vabalt kätte ei anna, kuigi need talle huvi pakuvad ja kindlasti ka arendaksid teda. Aga Risto sukeldub oma huviobjektidesse autistliku jäägitusega, mis tähendab seda, et millegi muu jaoks tal enam tähelepanu siis ei jagu. Ja kui tahvlil näiteks aku tühjaks saab? Siis on katastroof!" lisab Meelis muiates.

Koju igaveseks ei jää

Tuleviku peale mõeldes ütleb Hanna, et küllap näitab aeg, kui iseseisvaks Risto saab. Praegu vajab ta 24 tundi ööpäevas kõrvale kedagi, kes tal silma peal hoiaks ja teda enamikus toimetustes juhendaks.

„Muidugi on ta teistsugune ja tõenäoliselt selliseks jääbki. Omalt poolt üritame teha kõik, et ta tuleks iseendaga võimalikult palju toime. Saaks sokid jalga, pea kammitud ja tulevikus ka võileiva tehtud, kui vaja. Ega siin muud imenippi pole, kui et tuleb kogu aeg järjepidev olla ja seatud reeglitest kinni pidada. Ja muidugi püüda talle pakkuda rohkesti arendavaid elukogemusi," räägib Hanna.

„Kas Risto elab täiskasvanuna üksinda ja suudab end tööga elatada, on praegu veel raske öelda. Võib-olla vajab ta ka edaspidi tugiisiku abi. Ehk elab ta hoopis mõnes grupikodus teiste omataolistega koos. Ühes olen aga küll kindel: meie selja taha ta elu lõpuni elama ei jää. Kui Risto täisealiseks saamise järel ei paku sotsiaalsüsteem talle sobivat tugisüsteemi või asutust, eks siis peame midagi välja mõtlema ja kas või ise need võimalused looma," võtab Hanna oma praegused mõtted kokku.

Üks nädal emaga, teine isaga

Hanna räägib, et ta eelmine kooselu Risto isaga hakkas mõranema varsti pärast seda, kui lapsele oli diagnoos välja pandud. Peatselt lepitigi kokku, et targem on elada eraldi ja hoolitseda poja eest kordamööda, kuid samadest põhimõtetest lähtudes.

Terve aasta pärast seda, kui Ristole diagnoos anti, oli väga keeruline aeg meie mõlema jaoks. Pole kerge leppida teadmisega, et su lapsel on tõsine arenguhäire ja pole teada, mis temast tulevikus üldse saab. Kui aga kodune õhkkond särtsub pingetest, kipuvad vastastikused süüdistused väga kergesti üle huulte lipsama. Muidugi üritasime end vaos hoida, aga ju me siis ei osanud selles olukorras piisavalt hästi eluga edasi minna, koostööd teha ja areneda. Meie suhted muutusid järjest halvemaks ja viimaks otsustasime, et meil pole enam mõtet koos jätkata.

Aga juba enne kooselu lõppu ütles Risto isa, et tema jaoks on laps väga oluline ja ta tahab oma pojale anda parima, mida suudab ja oskab ka sel juhul, kui elame lahus. Tema ettepanek oli, et peaksime Ristoga oldud aja võrdselt ära jagama: pool aega võiks poiss elada minuga ja pool aega temaga. Olin sellega päri, sest minu arvates on samuti väga oluline, et lapsel säilib ka pärast lahutust piisav kontakt ja suhe mõlema vanemaga.

Esialgu elas Risto isa juures siiski vaid mõne päeva kaupa. Aga ta harjus kiiresti sellega, et ta elabki vaheldumisi isa- ja emakodus, ning õige pea läksime üle nädalasüsteemile – ühe nädala on ta minuga, teise isaga. Lapsehoiugraafikud on meil tavaliselt mitu kuud ette ära tehtud. Praegu, oktoobri alguses on meil isa- ja emanädalad juba aasta lõpuni paika pandud. Meil on mõlemal väga liikuv töö, peale selle hobid, aga kuna elame lähestikku, siis saame vajadusel alati teineteisele lapse hoidmisel appi minna ja hoiupäevi vahetada.

Põhilistes nõudmistes, olgu see hambapesu, söömistavad või magamamineku aeg, järgime mõlemad väga täpselt samu nõudmisi. Paljuski oleme aga erinevad inimesed ja teatud reeglid on kummalgi ikkagi erinevad. Kui isa näiteks ostab poisile uue Lego-komplekti või raamatu igal nädalal, siis mina teen seda ehk kord kuus. Ja Risto on need erinevad reeglid omaks võtnud.

Minu meelest töötab meie praegune lapsehoiu jagamise süsteem väga hästi. Aga sugugi mitte kõik inimesed mu tutvusringkonnast, ka spetsialistid, kellega puudega lapse emana kokku puutun, ei pea seda õigeks. Alailma leitakse, et olen kõige hoolimatum ema maailmas ja mis kõige veel, et ma erivajadustega last kahe kodu vahet „solgutan". Sest autistlik laps vajab stabiilsust, mille kõrval kõik muud argumendid peaksid kahvatuma. Isegi see, et lapsel on olemas nii ema kui ka isa, kes mõlemad oma kohustusi täidavad ja lapsele midagi eriomast pakuvad, ei kaalu üles hukkamõistu.

Aga vaatamata sellele, et kuulen nõustamistel ja arenguvestlustel, et tegutsen vastuvõetamatult, leian ma endiselt, et Risto üksnes võidab kordamööda kahes kodus elamisest. Minu peal on lapsega arstide juures käimine, puude ja rehabilitatsiooni dokumentidega tegelemine, mina panen paika Risto teraapiaplaanid, käin temaga näitustel ja õpetan talle enese eest hoolitsemist. Aga isa on poisile *fun*! Ta on ise väga aktiivne, aina reisib ja rändab, teeb sporti. Kõike sedasama pakub ta ka Ristole. Ta sõidab temaga ringi, viib vaatama looduskauneid paiku, käib matkamas. Me täiendame teineteist ja see on suurepärane.

Hanna Kuldsaar-Sarv,

erakogu
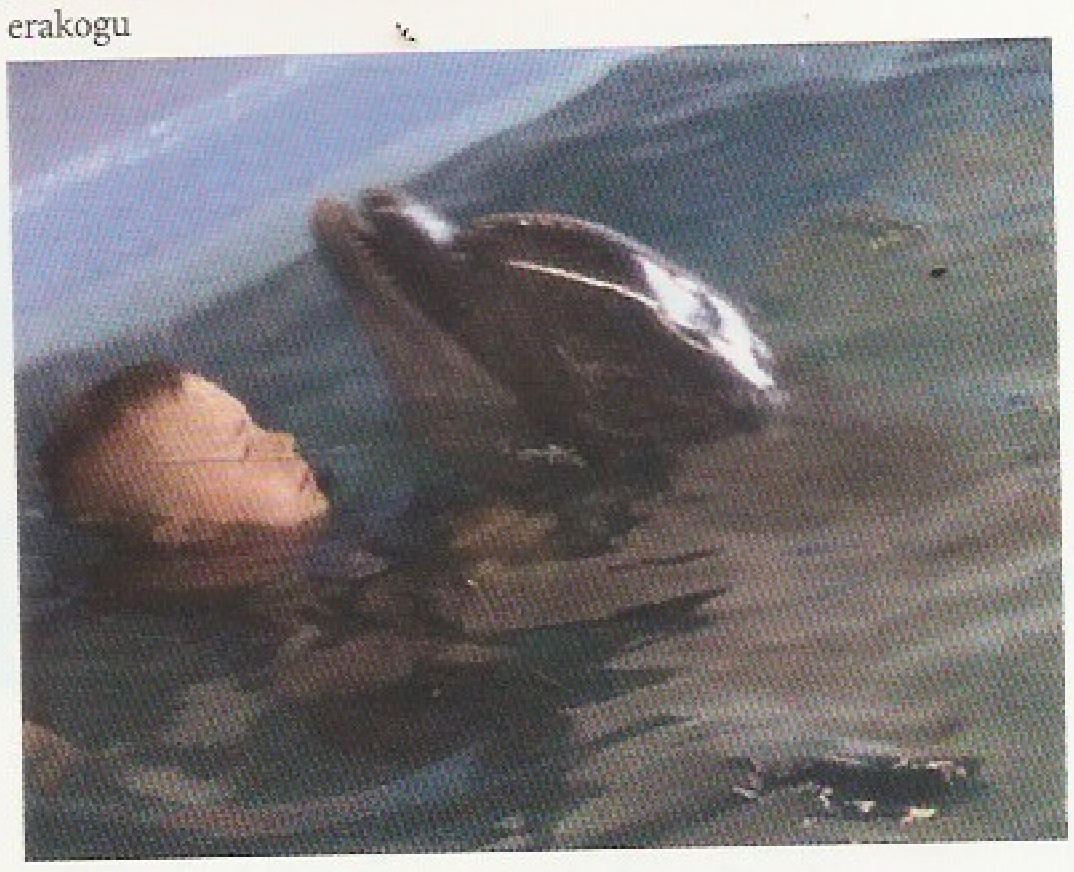

Delfiinidel külas

Delfiiniteraapiast kuulis Hanna õige mitu aastat tagasi, kui Eestis pandi kokku puudega laste gruppi Ukrainas Odessas asuvasse Nemo keskusesse minekuks. Risto oli siis kolmene ning Hanna isegi kirjutas kirja ravireisi korraldavale ühingule, sealt aga jäi vastus saamata.

Mõte põnevast teraapiast jäi Hannale siiski hinge kripeldama. Võib-olla peaks Ristoga seda ikkagi katsetama? Kirjanduse põhjal oli Hanna selgust saanud, et mingit imeravi delfiiniteraapia ei kujuta ning kiiret läbimurret samuti ei paku. Aga see võiks olla siiski lisa taastusravile, mida laps on aastaid järjest saanud.

„Möödunud sügisel ütlesin Meelisele, et nüüd hakkan raha koguma ning järgmisel suvel läheme ja käime Odessas ära! Minu otsuse taga oli suuresti kindlus, et Risto oli juba võimeline lennusõitu ning uude kohta minekut ja seal pakutavat teraapiat taluma," meenutab Hanna. „Kirjutasingi siis Nemo keskusele aastake varem, aga sain vastuse, et praegu on veel vara raviaegu broneerima hakata, võtku me uuesti ühendust paar nädalat enne kohalesaabumist."

Teraapia ja perepuhkus koos

Pere oli kokkuvõttes Odessas kohal seitse päeva. Soovitatav delfiiniteraapiakuur koosneb kümnest seansist, nii et esimestel päevadel käis Risto basseinis kord päevas ja hiljem isegi kaks korda päevas. Ravile võetakse seal ainult erivajadustega lapsi. Meelisel oli Odessas kaasas ka oma 10-aastane poeg, aga teda basseini delfiinide juurde ei lubatud.

Teraapiaseanss kestis pool tundi ja nägi välja nii, et basseinis oli kolm delfiini, kaks mitmes keeles kõnelevat füsioterapeuti ja kaks puudega last. Kõigepealt sõbrunesid lapsed delfiinidega: patsutasid ja paitasid neid, vaatasid nende trikke ning andsid loomadele kala. „Risto küll esimesel päeval röökis basseini serval ja kartis isegi kala pihku võtta, aga eks meie saabumispäev oli ka olnud pingeline – hommikul kell neli oli tulnud juba lennukile minna jne. Aga ta sai oma hirmust üle ja kui vette mindi, oli juba sõiduvees," meenutab Hanna.

„Seejärel toetasid terapeudid selili vees lebavat last kaela ja ülaselja alt ning lasti tal pea võimalikult sügavalt vette lasta, et kuulata delfiinide laulmist. Delfiiniteraapia efekt seisnebki selles, et delfiin kiirgab ultrahelisagedusel võnkeid, mis pidavat stimuleerima ajutegevust. Viimaks said lapsed delfiinil uimest kinni hoides ta seljas või kõhu peal sõita," kirjeldab Hanna. Ta ütleb, et järgmistel teraapiaseanssidel vupsas Risto juba igasuguse kartuseta basseiniservalt vette, suur loomasõber, nagu ta on.

Reisi maksumuse kohta ütleb Hanna, et nelja inimese peale läks see nädal maksma (igapäevane taskuraha välja arvatud) ligi 4000 eurot. Hind oli kõrgem ka seepärast, et teraapias käidi tipphooajal – augustis, mil üks ravikord maksis 120 eurot. Talvisel ajal maksab seanss poole vähem. Aga samas pakub suvine aeg ka teraapiavälisel ajal palju lisavõimalusi. Risto sai tundide kaupa soojas merevees supelda, pere tegi pikki jalutuskäike rannapromenaadil ja linnas. Kõik see oli väärt lisa reisi põhieesmärgile.

„Valisime Risto pärast ka otselennu, kuigi ümberistumistega olnuks sõit odavam. See-eest hoidsime kokku hotelli pealt ega läinud elama Nemo hotellikompleksi, kus delfiiniteraapia toimub – seal oleks neljaliikmelise pere majutus maksnud 200 eurot öö kohta. Meie leidsime lähedusest palju soodsama hotelli, kus terve nädala eest tuli välja käia 600 eurot. Nii et alati tasub sõiduga seotud üksikasjad läbi kalkuleerida," annab Hanna nõu puudega laste peredele, kel plaanis delfiiniteraapiat proovima minna.

Ärge kartke toetust küsida

Samas möönab ka Hanna, et isegi igast kandist kokku hoides on kaugel maal delfiiniteraapias käik kallis ning nemadki said selle teoks teha tänu toetajatele.

Eraettevõtjana pakub Hanna raamatupidamisteenust erinevates valdkondades tegutsevatele ettevõtetele ning mõni aeg tagasi tegi ta tööd ettevõttele, kelle kohta ta teadis, et sealne juhatus on valmis toetama puudega laste ravi. Ja soovib abistada kindlat last mõne konkreetse ravi eest maksmisel, mitte nii, et raha läheb mõnda umbmäärasesse fondi. Nii ta siis küsiski neilt ja sai jaatava vastuse. Ettevõte võttis oma kanda osa raviseansside eest tasumise. Nii et Hanna soovitab ka teistele: alati tasub uurida ning mitte karta küsida!

Küsimusele, kas suvine delfiiniteraapia on Ristos mingeid muutusi esile kutsunud, vastab Hanna, et ilmselt on selliseid muutusi raske märgata inimesel, kes näeb last igapäevaselt. „Kui me sügisel uuesti füsioterapeudi juurde läksime, siis tema leidis küll, et Risto on avatumaks ja julgemaks muutunud. Nii et ehk mingi impulsi delfiiniteraapia siiski andis. Aga muidugi on raske vahet teha, missugune mõjutus missuguse arengu esile kutsub," tõdeb Hanna.

„Delfiiniteraapiasse tahaksime aga veel minna. Võib-olla juba järgmise aasta septembris. Siis on tipphooaeg läbi ja hinnad veidi madalamad," lisab ta. ***Anne Lill***

Vabatahtlikuna Taanis puudega noorte koolis

Liina Selgis on magistrikraadiga eripedagoog-nõustaja. Ta on juba aastaid õpitud erialal Eestis töötanud. Selles ja järgmises ajakirjas jutustab ta aga põnevast kogemusest, mille sai eelmisel õppeaastal Taanis erivajadustega õpilaste koolis töötades.

Kohe algatuseks mainin, et lisaks ülikoolis õpitud erialale on eripedagoogika minu ellu igati sisse põimitud, alates lähisugulastest kuni erivajadustega lapsi kasvatavate sõbrannadeni välja. Seega oli vabatahtlik töö Taanis erivajadustega õpilastega minu jaoks igati loogiline samm.

Mullu septembris asusin ma elama Põhja-Taani Løgstøri linnakesse ning töötama Limfjordsskoleni nime kandvas koolis. Limfjordsskolen on Taani haridussüsteemi terminite järgi STU – erivajadustega noorte keskkool. Seal saavad jätkata 10-aastase põhikooli lõpetamise järel veel kolmeaastast haridusteed erivajadustega õpilased, kel ei ole võimalik tavalises koolis õppida ka tugiteenuste toel. Samuti saavad nad sellisesse keskharidust andvasse asutusse asuda õppima pärast ametliku koolikohustuse lõppu ehk 25. eluaastani.

STU-d lõpetades saab õpilane omal tasemel keskharidust tõendava dokumendi ja iseseisvaks eluks vajalikud oskused. Koolis on ette nähtud kindel arv õppetunde ja 280 tundi praktikat aastas. Muidugi toimub kõik õpilase iseärasusi ja vajadusi arvestades.

Limfjordsskolenis käivad põhiliselt arenguhäirega õpilased, palju on Downi sündroomiga õpilasi ning üha enam ka autismispektri häirega ja ATH-ga noori. Oli ka paar tüdrukut ratastoolis, kel oli tserebraalparalüüsi diagnoos, ning nende jaoks olid kohandatud ruumid, s.t tõstukid laes, suurem tualettruum ja pesuruum.

Toimetulekuõppe keskkool

Tegemist ei olnud riikliku tavaõppekava järgi õppivate noortega, vaid Eesti süsteemiga kõrvutades pakuti seal sisuliselt toimetuleku õppekaval toimuvat õppetegevust. Kui meil Eestis saab toimetulekuõpet vaid põhikooli aastate mahus, siis Taanis võib sellel tasemel lõpetada ka keskkooli.

Limfjordsskoleni õppekava oli jagatud kolmeks: üldoskuste, praktiliste oskuste ja spetsiifiliste oskuste osaks.

Üldoskuste all õpetati noortele IT-d, suhtlemist, majandamist, kehalist liikumist, koostööd jms. Üldoskuste õpetamine käis projektide ja eluliste situatsioonide kaudu. Projektide kava koostasid õpetajad. Näiteks septembris korraldas üks õpilaste grupp „Moonitee kohviku", mille kestel õpiti küpsetamist, serveerimist jne. Kohvikut külastasid teiste õppegruppide õpilased, kaastöötajad ja ka lastevanemad. Kohvikust teenitud raha annetati kohalikule lasteabi telefoniliinile. Projekt oli väga aja- ja töömahukas, sest tarvis oli retseptid koostada, küpsetada, kohvik üles seada, valmistada plakatid jne. Kõige selle käigus

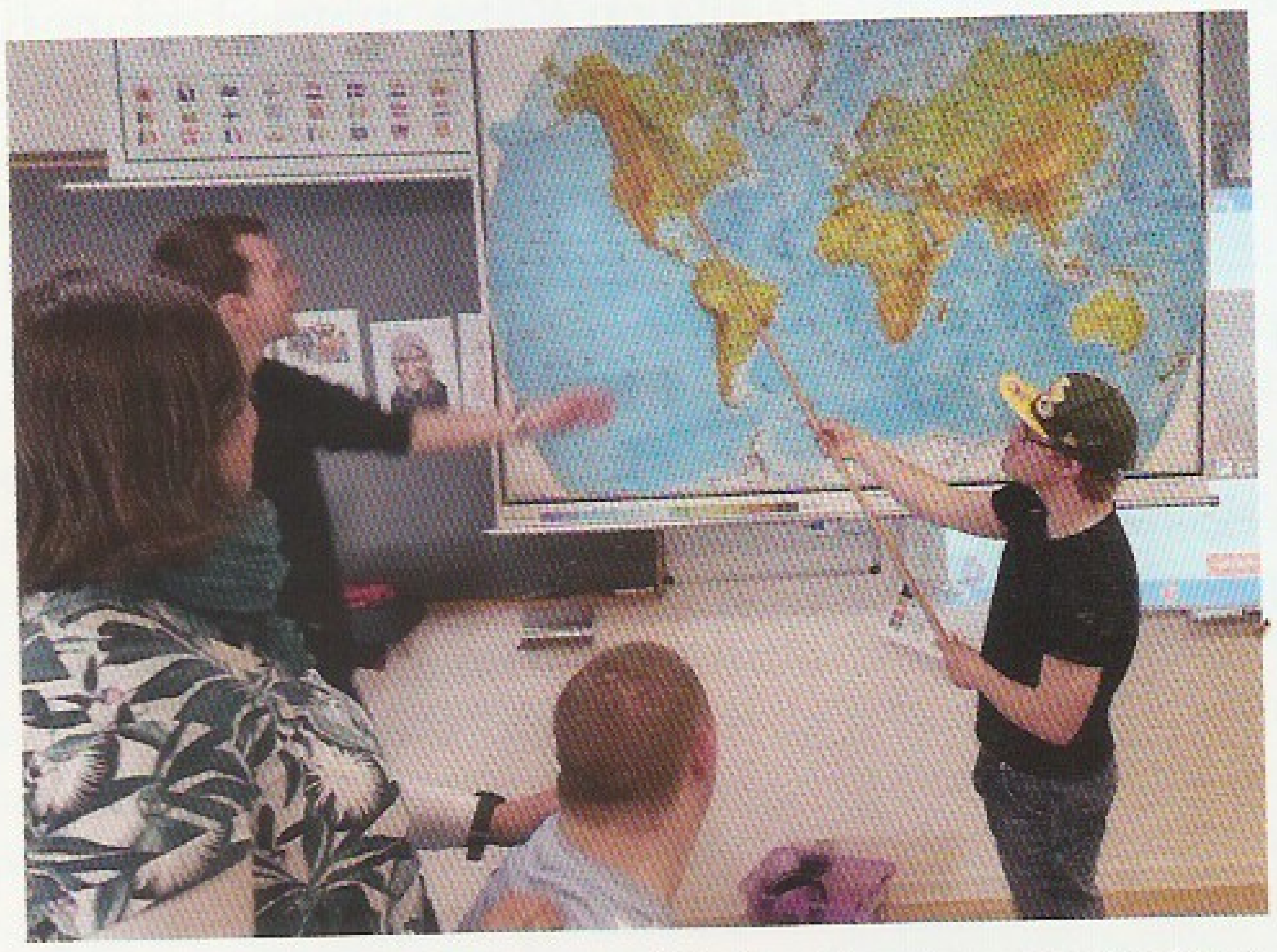

Keskkooli toimetulekuõppes püütakse Taanis anda puudega noortele võimalikult avar maailmapilt. Erakogu

Liina korraldatud Eesti päeval õpiti kaerajaani ja mängiti suure hooga meie laste ringmänge. Erakogu

õppisid noored väga palju. Ja see on vaid üks näide.

Praktilisi oskusi õpiti „elutreeningu“ vormis, mis hõlmas endas koristamist, igapäevaeluks vajalike sisseostude tegemist, toidu valmistamist, pangas asjaajamisi, raamatukogu külastamist jms.

Spetsiifiliste oskuste omandamise juures keskenduti õpilaste erihuvidele ja tugevatele külgedele, et neid saaks tulevikus töövallas rakendada.

Limfjordsskolenis oli põhimõtteks, et õppimine toimub erinevates keskkondades, mitte ainult koolipingis. Üksiti korraldati palju huvitavaid õppereise nii Taanis kui ka kaugemal.

Koolil ka õpilaskodu

Enamik noori, kes Limfjordsskolenisse õppima asusid, tulid erikoolidest. Siiski oli enamik neist elanud seni vanematekodus ja käinud igapäevaselt kooli sealt. Nüüd oli neil võimalik kasutada ka õpilaskodu, mis siiski on Taanis puudega laste ja noorte seas üsna harv nähtus. Limfjordsskolenisse said kandideerida õpilased üle kogu riigi.

Koolis oli õpilasi 33 ja nende vanus jäi 17–20 aasta vahele; pool õpilastest olid poisid, pool tüdrukud. Kooli meeskonnas on umbes 40 inimest koos õpilaskodu töötajatega, nende hulgas öövaht. Enamik õpetajaid on hariduselt üldharidus-kooli õpetajad, kuid nad on juurde võtnud eripedagoogika koolituse. Õpilaskodu pedagoogid (just nii neid seal nimetatakse) on läbinud eraldi kolmeaastase väljaõppe.

Kõige huvitavam ja tähtsam minu jaoks oli aga see, et kogu õpilastega töötav personal, direktorist kokani, on läbinud neuropedagoogika kursused. Seega teavad kõik töötajad, ka abipersonal, mis toimub näiteks Downi sündroomiga õpilase ajus.

Vabatahtlikel kindel koht

Lisaks oma personalile võetakse Limfjordsskolenis igaks kooliaastaks tööle vabatahtlikke teistest riikidest, et ühelt poolt edendada koolis õppivate noorte silmaringi ja teadmisi maailmast ning teisalt pakkuda teiste maade noortele võimalust tutvuda Taani haridussüsteemiga. Pealegi on sellises koolis abi alati teretulnud.

Vabatahtlikke oli eelmisel aastal kolm, lisaks minule üks noormees Prantsusmaalt ja teine Kanadast. Kohale kandideerimiseks me taani keelt oskama ei pidanud, aga kuna õpilased üldiselt inglise keelt ei rääkinud ja meie pidime nendega palju suhtlema, siis võtsime taani keele õppimise kärmelt ette ja saime ka kenasti hakkama.

Koolielu värvikamaks tegemiseks said vabatahtlikud maikuus võimaluse korraldada oma maa kultuurinädala. Vaja oli välja mõelda tutvustav õppeprogramm. Eestlasena õpetasin õpilastele kaerajaani ja muid ringmänge, meisterdasime suitsupääsukest, proovisime öelda eestikeelseid „keeleväänajaid“ ning lõunasöögiks sõime mulgiputru. Olin teine eestlane, kes selles koolis vabatahtlikuna on töötanud, seega olin nii õpetajate kui ka õpilaste jaoks ikka väga huvitav tegelane.

Töö ja igapäevaelu gruppides

Septembris ja oktoobris toimus õppetöö gruppides. Gruppe oli neli, igaühes 6–10 noort. Samade gruppidena elasid noored ka õpilaskodus.

Oma projektis olemise ajal täheldasin, et õpilaste grupid olid siiski üsna eriilmelised ja koos olid väga erineva arengutasemega noored. Rääkisin sellest ka kooli juhtkonnaga ning hiljuti kuulsin, et tänavusest õppeaastast katsetabki Limfjordsskolen uut süsteemi, kus õpilased jaotatakse gruppidesse kognitiivsete võimete põhjal ehk õppetöös on koos õpilased, kes teadmistelt ja intellektilt on võimalikult sarnased. Usun, et see toimib tegelikult paremini.

Kolm gruppi elas kooliga samas hoones asuvas õpilaskodus, neljas grupp koolimajast pisut kaugemal, vanas lasteaias, kuhu oli loodud omamoodi korter. Ka meie, vaba-

Pühade ajal olid kooli uksed avatud kogukonnale ja õpilaste lähedastele nagu paljudes Eestigi koolides. Erakogu

Õppeaasta üks tähtsündmusi oli noorte lavastatud muusikal „Lion King“, kus kõigil oli oma roll. Erakogu

tahtlikud, elasime selle maja teises otsas oma pisikeses korteris.

Õpilaskodus algas aktiivsem toimetamine juba kella 7–8 paiku. Õpilaskodu pedagoogid äratasid õpilased üles, aitasid neil hügieenitoiminguid teha ja hommikusööki valmistada. Õpilaskodus oli igas grupis ka suur stend, kust noortel oli võimalik vaadata, milline pedagoog millisel ajal (hommik, lõuna, õhtu) parasjagu tööl on.

Struktuuriga koolipäev

Koolipäev algas kell 9 ühislaulmisega saalis, kus tutvustati päevakava, õnnitleti sünnipäevalapsi ja räägiti muud korralduslikku.

Kui ilm vähegi võimaldas, tehti pärast hommikulaulu jalutuskäik või rattasõit õues ja kella 10-ks koguneti klassi päevaplaani arutama. Kõikide tegevustega käis kaasas PCS-piltide kasutamine ja Time Timerid aja visualiseerimiseks. Time Timer on aja nähtavaks tegemise abivahend, mis aitab harjutada aja mõistet nõrgenenud või kahjustunud ajatajuga inimestel.

Kui päevaplaan oli paika saadud, toimus lühike tee- ja puuviljapaus. Kell 10.30 jätkus õppetöö juba õpetaja valitud teemast lähtudes. Koolis oli igal õpilasel oma suur laud ja tööplaan, kus oli kirjas, mida ta järgneva pooleteisetunnise õppetöötsükli ajal peab ära tegema: looma kunstitöö, käima õues midagi uurimas, kuulama noorteuudiseid ja tegema neist kokkuvõtte, täitma töölehti jms. Iga ülesande jaoks oli ette nähtud konkreetne aeg. Selline struktureeritud tegevuse abil sai õpilane võimaluse tegeleda endale huvipakkuva ülesandega, õppides samal ajal planeerima oma tegevust, tegema vajadusel koostööd teistega ja ülesande lõpule viima.

Kell 12 järgnes lõunapaus. Õppetöö jätkus taas kella 13-st. Koolipäev lõppes kell 15, seejärel suundusid noored õpilaskodusse.

Õpetajate eest hoolitsetakse

Igas klassis oli vähemalt kaks õpetajat, mõnes klassis aga lausa kolm või neli, vastavalt õpilaste arvule ja nende erivajaduste keerukusele. Ma ise kuulusin oma esimestel töökuudel gruppi, kus oli kuus tüdrukut, ning seal töötas õpetaja nendega üksinda, abiliseks olingi vaid mina. Selle grupi näol oli tegemist ka kooli kõige iseseisvamate õpilastega, nendesamadega, kes elasid koolist pisut eemal grupikorteris.

Kogu päeva vältel olid ka õpetajatele ette nähtud puhkepausid, mis kestsid veerand tundi ja toimusid vahetustega. Sel ajal sai pead tuulutada, kolleegidega juttu ajada ja kohvi juua.

Minu jaoks oli see taas positiivne üllatus. Oma kogemuste põhjal võin öelda, et Eestis koolis töötades tuleb aeg iseendale täiesti ära unustada. Erivajadustega õpilasi õpetades on aga õpetajale kas või mõni hetk hingetõmbeaega ja eemaldumist äärmiselt oluline. Pidevalt pead-jalad koos olles võivad emotsioonid kergelt üle keeda. Õpilastel on aga vaja, et nende kõrval oleks tasakaalukas ja end hästi tundev pedagoog.

Kooli ja õpilaskodu koostöö

Kooli õpetajatel oli infosüsteem, kuhu kuulus ka õpilaste logi, kuhu kanti jooksvalt sisse päeva jooksul toimunu. Sellele oli ligipääs kõigil kooli töötajatel ja ka õpilaskodu pedagoogi ülesanne oli see läbi lugeda, enne kui ta sai õpilastega kodusemas miljöös tegelema hakata.

Minu töögraafik oli selline, et töötasin nädalast neli päeva koolis ja lisaks neljapäeva õhtuti õpilaskodus. Nagu mainitud, töötasin kooli kõige iseseisvamate noorte grupiga, kuue tüdrukuga. Ka nende grupikorteris tegeles nendega vaid üks pedagoog ja mina vabatahtlikuna, kõigis teistes gruppides oli tööl kolm pedagoogi.

Igal õpilasel oli õpilaskodus oma tuba ja ette nähtud ülesanded ühises majapidamises. Kes vastutas nõudepesumasina tühjendamise eest, kes viis prügi välja jne.

Õpilaskodus tegutsemiseks andis pedagoog mulle üsna vabad käed.

Liikumine, eriti värskes õhus, oli kooli õppeprogrammi igapäevane osa, seda isegi vihma ja tuulega. Erakogu

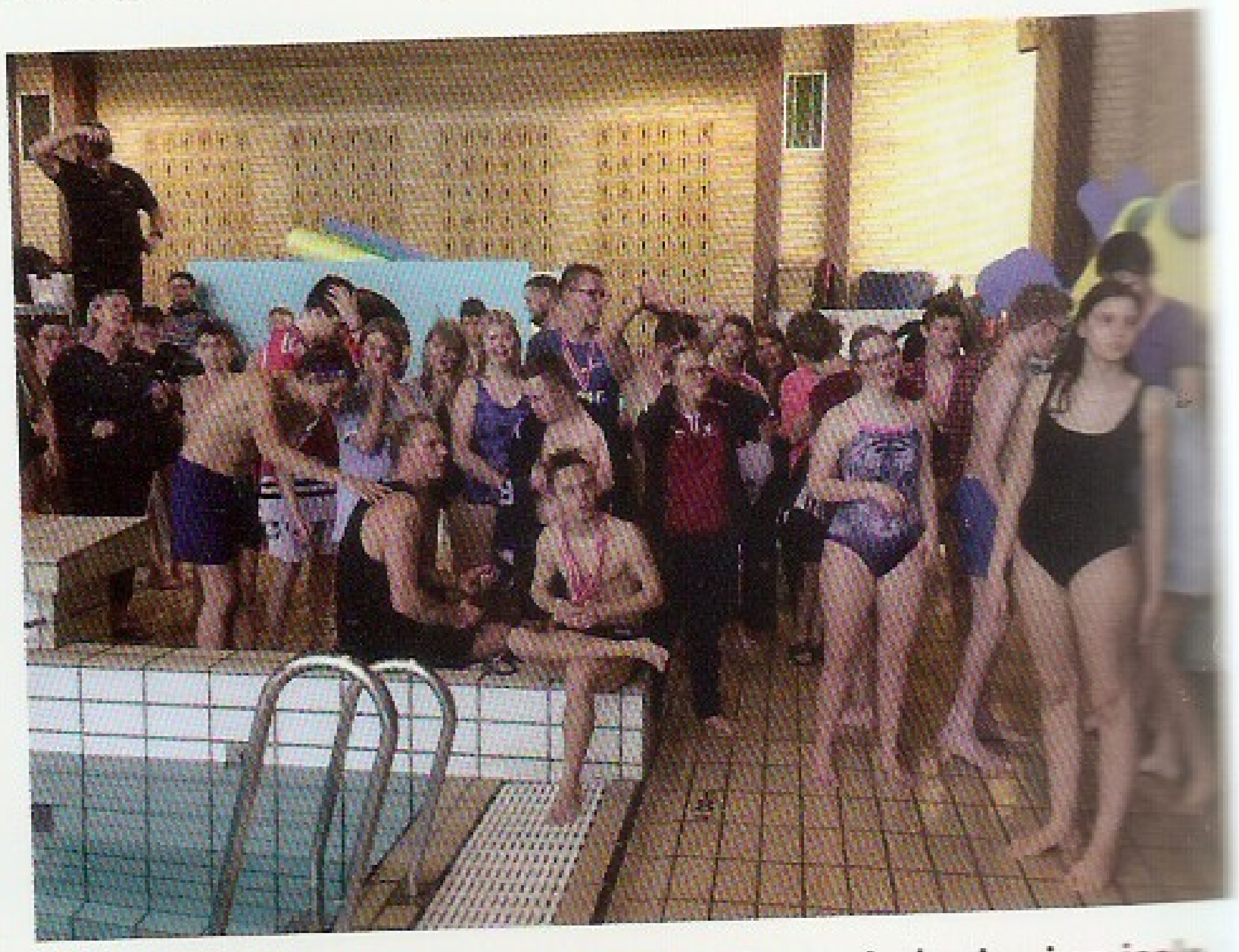

Reedesed hommikud kuulusid Limfjordsskolenis ujumisele. Basseinis käisid noortega koos ka õpetajad. Erakogu

seega proovisin pakkuda tüdrukutele võimalikult vaheldusrikast olemist. Külastasime taaskasutuspoode, et õppida, kuidas vähese rahaga võib moodsalt riietuda. Käisime loomade varjupaigas abiks, õppisime valmistama taimetoitu, mängisime lauamänge ja lakkisime küüsi nagu tüdrukutele ikka kombeks. Eriliselt populaarseks osutus neljapäevaõhtune joogagrupp, kus lõin õpilastele keskkonna lõõgastumiseks ja vaikseks olemiseks.

Reedene päev oli teistmoodi

Tegelikult kuulusid kõik neljapäevad tervenisti n-ö eluõpetusele, taani keeles *botræning*'ule. See tähendas, et tavapärast õppetööd klassides ei olnudki, vaid ka õpetajad olid sel päeval õpilaskodus tööl ja iga õpilane koristas oma grupis oma tuba, pühkis tolmu, pesi põrandat, pani pesu pesema jne. Sellele kuluski kogu koolipäev. Ja koos sellega jälgiti, et õpilased omandaksid uusi teadmisi.

Botræning tähendas ka seda, et päeva lõpupoole said noored võimaluse minna poodi ja osta endale taskuraha eest maiustusi, karastusjooke või muud meelepärast.

Reede oli samuti teistmoodi päev ja tavapärasest üksjagu lühem. Reede hommikud algasid varem ja kuulusid ujumisele. Koolil oli neli mikrobussi ja kaks sõiduautot ning enamik õpilasi sõidutati umbes 12 kilomeetri kaugusele veekeskusse ujuma. Ka õpetajatele oli see väike hommikune värskendus, seejuures täiesti tasuta.

Loe Taani Limfjordsskoleni kohta lähemalt kodulehelt limfjordsskolen.dk.

Kooli jõuti tagasi kella 10 paiku, kus söödi väike võileib ja suunduti klassidesse nädalalõpukirja koostama. Kuna enamik õpilasi elas õpilaskodus, siis koostas iga grupp oma nädala toimetustest kirja vanematele ja teistele huvilistele saatmiseks. Sinna pandi rohkelt pildimaterjali ja mõeldi, kuidas materjali ilusasti kujundada. Nädalakirjad läksid üles ka kooli kodulehele.

Kell 12 oligi reedene päev läbi ning edasi läks osa noori koju ja osa jäi õpilaskodusse nädalalõppu veetma.

Suur muutus ehk suunaõpe

Oktoobri keskpaigas aga toimus õppetegevuses suur muudatus: grupid lõhuti ja moodustati n-ö suunad. Suundi oli neli: köök, loodus, kunst ja muusika. Iga õpilane sai öelda, mis suunas ta sooviks olla, kuid õpetajad vaatasid samuti kriitilise pilguga üle, millised õpilased kuhu suunata. Edasi toimuski suvevaheajani nädala kahel esimesel päeval koolitöö suundades, alates kolmapäevast aga nii, nagu eespool kirjeldasin.

Mina olin esialgu koos looduse suuna õpilastega. Käisime palju matkamas, tegime lõkke peal toitu, õppisime loomi ja linde tundma, meisterdasime kunstitöid nii puust kui ka taaskasutatavatest materjalidest. Veebruaris liikusin edasi köögisuunda, kus õpiti toitu valmistama ja muid praktilisi kokandusoskusi. Suunaõpe võimaldas noortel tõesti valdkonda süveneda ja mõndagi selgeks saada.

Õppeaasta kirsiks tordil oli aga nädalane õppereis, mis korraldati samuti oma suunaõppe raames. Minu Taanis viibimise aastal toimusid kõik õppereisid Taanis, aga varasematel aastatel olevat enamasti käidud välismaal, üks aasta varasem grupp isegi Islandil loodust uurimas. Ka õpetajate ja pedagoogide jaoks on õppereis mõnus vaheldus ning võimalus näha õpilasi teises keskkonnas.

Liina Selgis, eripedagoog-nõustaja

Järgmises osas kirjutab Liina sellest, mil moel Limfjordsskoleni noored vaba aega veedavad ja kuidas sillutatakse nende teed iseseisvasse ellu pärast keskkooli.

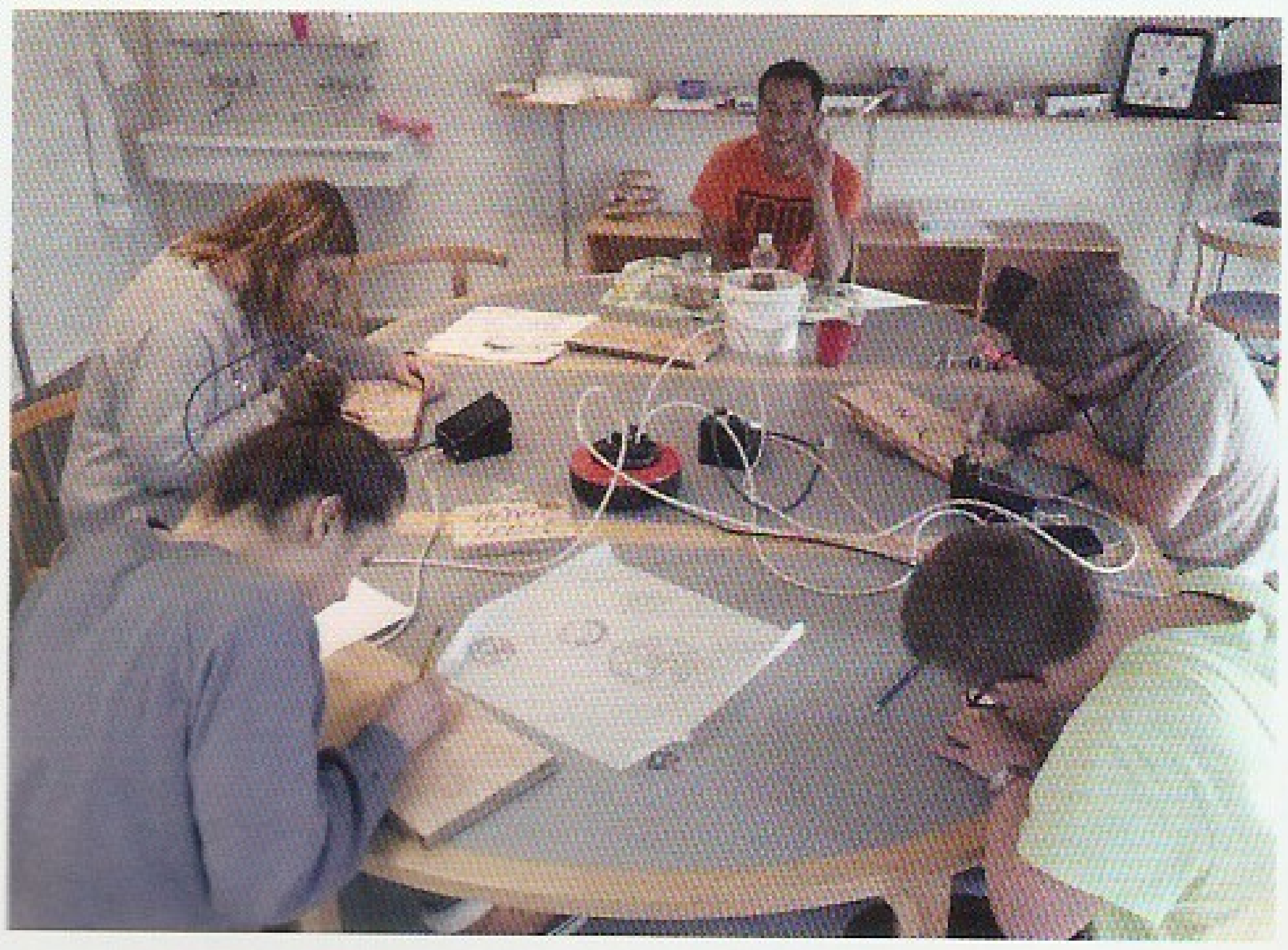

Taani koolisüsteemis püütakse õpetaja tööd igati väärtustada ja seda ametit peavad sageli ka mehed. Erakogu

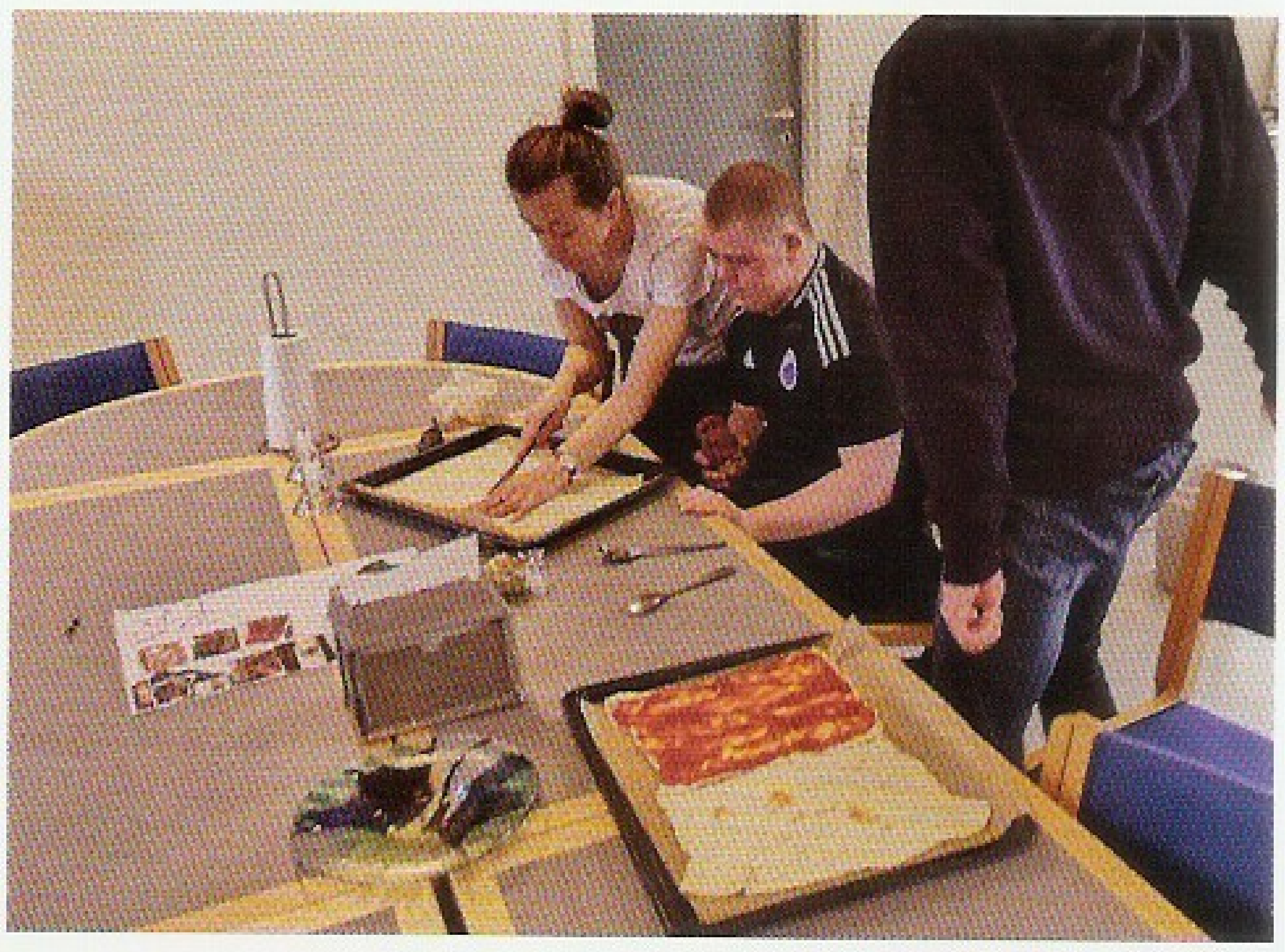

Suunaõppes oli kindel koht kokandusel ja köögiteadusel. Eks parim töö on ju see, mis toidab. Erakogu

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:

Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika 01

Kahepoolne lahtikäiv kaart on kunstnik Kadi Kooli looming. „Ingel võib olla keegi su kõrval, kes sind märkab, sinust hoolib, sind mõistab. Ingel võib olla keegi, keda sa ei näe, ei kuule, ei tunne, aga ometi on ta olemas. Pane silmad kinni, tunneta ja usu," ütleb Kadi.

Saada oma jõulusoovid Lastefondi jõulukaardiga

Jõulukuu polegi enam kaugel! Rõõmusta oma lähedasi, sõpru ja tuttavaid või koostööpartnereid Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi heategevusliku jõulukaardiga.

Iga kaardiga kaasneb kingitus kõige nõrgematele – kogu müügitulu on suunatud väikeste katkiste hingede psühholoogilise nõustamise toetuseks.

Jõulukaarte saab osta veebilehelt **www.lastefond.ee/e-pood** või kirjutades aadressile **info@lastefond.ee**. Kaartidesse on võimalik eritellimusena trükkida tellija soovitud tekst.

KUI SAAD AIDATA. Või kui tead kedagi, kes saab: MTÜ Puutepunktid

arveldusarve EE452200221053907379

MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksu-soodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Toimetus tänab kõiki annetajaid!

Eelmisel kuul olite need teie: Kaja Linder, Merike Toomet, Silvia Janovski, Helina Hilimon, Lea Kallas, Maarja Helimets, Erge Reimand, Aet Urbas, Heli Torm, Anne-Mari Rebane, Maria Praats, Merle Lints, Ulvi Mellis, Siiri Klasberg, Maris Luik, Tarmo Leheste, Ülle Väina, Sigrid Kristin, Küllike Lain, Ruth Maal, Mari Peets, Karolina Antons, Merle Aas, Õnnela Metsaorg, Heldi Käär, Raili Veskilt, Karmo Kuri, Evelin Peda, Kristel Jõksi, Chris-Helin Loik, Alo Suursild, Elis Kaurson, Ursi Joost, Heli Tenslind, Tiina Tähis, Lilia Tihane, Julia Abiševa, Minija Pääslane, Ande Etti, Imbi Suun, Kreet Ojamets ja MTÜ Spordiklubi Meduus. Teie toetusest kogunes oktoobri Puutepunktide väljaandmiseks 369,50 eurot. Suur-suur tänu teile selle eest!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka

Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond www.lastefond.ee

Eesti Hooldajate Liit

Hasartmängumaksu Nõukogu